

antiquo Glossario etiam *Scotulam* dici, fortasse a vocibus graecis σκοτον ελαύω, idest tenebras expello. Ajunt nonnulli moraliter significare bugiam, Episcopum non debere tantum lumini suae cognitionis fidem praestare, sed alterius testimonio uti.

CAPUT XXXVIII.

De Pallio.

I. Postremum Pontificale ornamentum est Pallium, quod solis Patriarchis, et Archiepiscopis competit. Est autem Pallium (1), fascia lanae candida, tres circiter digitos lata, in modum circuli contexta, quae humeros cingit, habetque ab utraque parte lineas in pectus, et humeros impendentes, cum sex sericis nigrisque crucibus intextis, tribusque aciculis aureis consutur, et alligatur. Primis Ecclesiae saeculis Pallii lineae longae erant usque ad talos, uti costat ex pluribus ecclesiasticis monumentis. Olim quidem cruces purpureae fuere, idque ex remotissima antiquitate arcessitur, raro nigrae, sed postmodum nigri coloris cruces receptae sunt. In musivo Sanctae Mariae trans tyberim visitur imago S. Cornelii Papae, cuius Pallium quinque cruces purpureas habet. Hodie nullae orationes in Pallii impositione dicendae praefiniuntur. Olim erat precatio ad Pallium. Fit ex lana agnorum candidorum sine macula, qui die Sanctae Agnetis in ejusdem Ecclesia via Nomentana singulis annis offerri ad Missam solemnem, et benedici solent, ac Subdiaconis Apostolicis consignari, et in aliquo monasterio Sanctimonialium nutririri, donec veniat tempus ipsos tondendi. Ex quorum lana texuntur Pallia, quae in Basiliacam Vaticanam delata, super Corpora Sanctorum Petri, et Pauli ponuntur in vigilia Natalis ipsorum, ibique tota nocte dimittuntur, ac die sequenti deputatis custodienda traduntur.

(1) Bralion, *De Pallio*.

II. Ejus origo controversa, atque inter doctissimos plena dissensionis est. Sunt qui illud primum in Oriente, deinceps vero ejus exemplo in Occidente usurpari coepisse contendunt; sunt qui a Marco Pontifice, quem quarto Ecclesiae saeculo floruisse constat, sunt qui a Principe Apostolorum, qui a Silvestro, qui a Lino, ejus originem repetendam putant. Qui (1) Patriarcharum, et Metropolitarum Pallium Imperatorum ornamentum olim fuisse, ab iisque Ecclesiae concessum arbitrantur, ii nituntur monumentis, quae intelligentium hominum iudicio falsa sunt. Hujus generis est donatio Constantini Imperatoris, quam re non cognita descriptis Gratianus, et ejusdem quoque indolis est rescriptum Valentinianni III. Imperatoris, de quo late disputant Baronius, ad an. 452. num. 94; Schlestratus, *antiqu. eccles. diss. 4. cap. 5. n. 7*; Norisius, *dissert. histor.*, *de Synodo V. cap. 10*. Porro vetustissimae illae formulae verborum, quibus semper Romani Pontifices in concedendo Pallio usi sunt, evidenter ostendunt, rem omnem gestam tantum Apostolicae Sedis beneficio, et auctoritate. Nam Symmachus, qui in exitu V., et initio VI. saeculi Pontificatum obtinuit *epistola II. ad Teodorum Laureensem tom. 5. Concil. Labbaei*, sese illud largiri declaravit ex caritate Apostolica, Vigilius *epistola septima ad Auxanum Arelatensem* B. Petri sancta auctoritate, Gregorius Magnus *lib. 5. epist. ad Marinianum Raven. Episc. opp. tom. 2. Apostolicae Sedis benevolentia*. In hac rerum obscuritate similis veri esse videtur sententia eorum, qui jam inde a prima aetate Pallium ab Ecclesia adhiberi coepisse defendunt, sumpto exemplo ex splendidissimis vestibus, quas Deus ipse dedit Aaroni, et filiis ejus, inter quas praecipuum fuit Rationale, seu Superhumeral ex auro, et hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bisso retorta, opere polymito, duas horas junctas habens in utroque latere summitatum, ut in unum redirent.

(1) Leo, *de Pallio*.

III. Solum Romanum (1) Pontificem in Missarum solemnii Pallio semper uti, et ubique, alias vero tum Patriarchas, tum Archiepiscopos eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia, in qua jurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, certis tantum debere uti diebus, tradit Innocentius III. relatus in Cap. *ad honorem*. Nec desunt exempla, quibus edoceamus, Romanos Pontifices non modo in Missarum solemnii, sed etiam in aliis Ecclesiasticis functionibus sacro Pallio usos fuisse. Ex Ordine Romano X. de processione feriae sextae in Parasceve, quae a Lateranensi Basilica ad Ecclesiam Sanctae Crucis siebat, colligitur, in ea processione, Pallio super planetam induitum Pontificem fuisse; narratur enim postquam Pontifex Ecclesiam Sanctae Crucis ingressus esset, intrasse Secretarium, et abstracta planeta cum Pallio, ibi aliquantis per sedisse. In Conciliis etiam Pontifices quandoque Pallio induiti consederunt. Urbanus II. interfuit Concilio Barensi A. D. 1097. casula, et Pallio induitus. Gregorium X. item ferunt acta Concilii II. Lugdunensis oecumenici A. D. 1274. interfuisse sessionibus hujus Concilii cum ornamentis Pontificalibus, inter quae Pallium recensetur.

IV. Fuit sane varia olim (2) disciplina circa ipsos dies, in quibus Archiepiscopi inter Missarum solemnia Pallio uti deberent. Certe si veterum Pontificum literas evolvamus, miram de iis diebus in quibus Pallium gestari debat, varietatem inveniemus, uti videre est in Alexandri II. ad Petrum Archiepiscopum literis, et in aliis, quas Urbanus II. ad Eiam Archiepiscopum Bracharensem misit. Juxta Pontificale Romanum dies, quibus Pallio uti potest Patriarcha, sive Archiepiscopus, hi sunt: Nativitas Domini nostri Jesu Christi, Circumcisio Domini, Epiphania Domini, Dominica in Palmis, Feria V. in Coena Domini, Sabbatum Sanctum, Dominica Resurre-

ctionis cum duobus diebus sequentibus, Dominica in Albis, Ascensio Domini, Dominica Pentecostes, Festum Corporis Christi, Festivitates quatuor B. Mariae semper Virginis, Festum omnium Sanctorum, Festivitates omnium Apostolorum, Dedicationes Ecclesiarum, Consecratio Episcoporum, et Virginum, et die anniversaria, quam Archiepiscopus celebrat suae consecrationis, dieque item anniversaria consecrationis Ecclesiae. Singulari privilegio Cardinalis Episcopus Ostiensis, cum Romanum Pontificem consecrat, Pallio utitur, atque etiam peculiari beneficio Apostolicae Sedis certis quibusdam Episcopis Pallii usus concessus est. Mos aliquando in Ecclesia fuit, ut nonnisi Romam, et ad limina Apostolorum venientibus, adeoque praesentibus Sacrum Pallium traderetur. Id profecto auctoritate Pontificum suorum antecessorum decretum jam olim fuisse, testatur in litteris ad Brunonem Episcopum Veronensem S. Gregorius VII. lib. 4. *Epist. XXIV.* Idipsum confirmat lib. IX. *Epist. I.* ubi cunctationes Episcopi Rotomagensis, et petendi Pallii procrastinationes damnavit. Testis denique ejusdem disciplinae luculentissimus est S. Petrus Damianus. Antequam tribuatur, exigitur juramentum fidei, et obedientiae erga Summum Pontificem; idque praesens emittit coram primo Diacono Cardinali, absens autem ab Urbe coram aliquo Archiepiscopo, cui res tota a Romano Pontifice commissa sit.

V. Quanta autem reverentia Pallium ab Episcopo delatum in vase argenteo, ab Archiepiscopo susciperetur, eidemque imponeretur, pluribus narrant Eadmerus lib. 2. et 5. *Novorum pag. 54.*, et Willelmus Mabmesburiensis lib. I. *de Gestis Pontificum pag. 220.* Leo VII. *Gesta Innocentii III. Papae p. 64.* Durandus lib. 5. c. 17., Sumpto Pallio, Archiepiscopus ea, quae sunt sui munera propria, recte exercere potest, antea non potest; adeo ut et provinciale synodus indicere, et chrisma confidere, et Episcopos consecrare, et cetera non solum metropolitica, sed etiam Episcopalia munera obire prohibeatur, imo ne Archiepiscopi quidem mereatur nomen. Graecis

(1) Georgi, *De Liturgia Romani Pontificis.* Liber I. cap. XXVI.

(2) Catalao, *Pontificale Romanum Commentariis illustratum.* Titulus XIV.

Episcopis commune esse Pallium, docet Simeon Thessalonicensis *lib. de Templo, et Missa.* Familiare insuper apud Graecos fuit ovem errantem, quam Dominus humeris impositum ad gregem reportavit, per Pallium designare. Honorius Augustodunensis ideo ait portari Pallium inter Missarum solemnia, quia in eo enitent maxime mysteria Passionis, quae omnia fusius in suo libro *de Gemma Anima* exponit. Insuper adnotandum est, quod Archiepiscopi Pallio induiti sepeliri solent, quia ovi sibi subditarum animas coram Deo repraesentare debent. Adeo autem Pallium personam respicit Archiepiscopi, tamquam Metropolitani illius Ecclesiae, cui praeest, ut si ipse in aliam Ecclesiam similiter Archiepiscopalem transferretur, adhuc novum Pallium a Romano Pontifice petere teneretur. Sepeliuntur, autem Archiepiscopi cum Pallio, super humeros imposito, si in propria Provincia, sub capite in aliena. De Pallio late agunt Saussayus, *De Pallio sacro in lib. de mysticis Galliae scriptoribus;* Paulus Leo, *de auctoritate, et usu Pallii Pontifici;* Maserus, *de Pallio Pontificio e B. Petri corpore Orientalibus concesso;* de Bralion, *Pallium Archiepiscopale;* Ruinart, *de Pallio Archiepiscopali inter opuscula postuma Mabillonii;* Garnier, *de usu Pallii ad lib. Diurn. Rom. Pontificum;* Berti, *in opere cui titulus: Prose volgari; Bacchini, in notis ad librum Pontificalem Agnelli;* Bona, *Rerum Liturgiarum cum notis Roberti Sala;* Georgi, *Liturgia Romani Pontificis;* Bellotte, *observationes ad Ritus Ecclesie Laudunensis;* Menardus, *in Sacramentarium S. Gregorii notae;* Catalanus, *in Pontificale Romanum;* Bianchius, *della potestà e della politia della Chiesa contro Giannone, Bianchini, in Pontificale Anastasii Bibliothecarii.*

CAPUT XXXIX.

De Choropiscopis.

I. Choropisci (1), quasi χωρεις επισκοποι dicti, idest ruris Episcopi. Unde Villani Episcopi nuncupantur in *Capitularibus Caroli Magni lib. 7. c. 187.* Vicani, apud Hincmarum *Opuse. 53. cap. 16.* Primitus autem institutus ab Episcopis Choropiscopos fere costans est sententia, ut essent eorum vicarii in vicis ac pagis, et Episcopalia in iis munera minoris momenti obirent. Quod potissimum colligitur ex concilio Nicaeno I. c. 8. Regiensi c. 3. 4. ex *Indiculo Ebonis Remensis Episcopi de Ministris Ecclesiae edito a Sirmondo et Marlato.* Hinc Vicarii Episcoporum, et Vicarii Episcopi dicuntur in Concilio Ancyrano can. 13. Neocaesariensi can. 13. a Ferrando Diacono in *Breviario, Isidoro lib. 2. De Ecclesiasticis Officiis cap. 6.* Frequentes fuisse Choropiscopos in Ecclesia Orientali colligitur ex subscriptionibus Conciliorum Nicaeni, et Ephesini, quos gradu caeteris Presbyteris praestitisse docent eadem Synodus Nicaena can. 8. et Chalcedonensis can. 11. Salmasius, Basnagius, Tournelius, aliquique tueruntur, Choropiscopos multo ante saeculum tertium extitisse, sed eorum argumentis satisfecit Bertius *De Theologicis Disciplinis lib. XXXVI. cap. 10.* Nullos primis tribus saeculis Choropiscopos extitisse, Scriptorum silentium evinit. Primum in Oriente circa saeculi IV. initia instituti sunt. Prima enim Choropiscoporum mentio fit in Concilio Ancyrano an. 314., mox in Neocaesariensi an. 315., Nicaeno an. 325., et Antiocheno an. 341. Sane quum paganis Religionem amplectentibus, episcopales dioeceses latius patarent quam ut soli Episcopi iis regendis parres essent; in maioribus vicis, certisve dioeceseos sua regionibus Choropiscopos sibi Vicarios constituerunt.

II. Inter doctos minime convenit, utrum Choropisci

(1) Daude, *Hierarchia Ecclesiastica. cap. VIII.*

suerint ex ordine Presbyterorum, an potius veri Episcopi. Guilielmus Estius, Antonius Augustinus, Forbesius, Petrus de Marca, Thomassinus, aliquie eos ex ordine Presbyterorum fuisse contendunt. Contra Tournely, Beveregius, Hammondus, Caveus, Binghamus, aliquie Chorēpiscopos veri nominis Episcopos faciunt, quamvis aliquae episcopales functiones iis per canones denegarentur. Sed recte videntur Chorēpiscopi fuisse Sacerdotes secundi ordinis, qui plenitudine Sacerdotii destituti, officio regendi ruris regiones supra Presbyteros crescabant. Et quidem Chorēpiscopi a solo Episcopo, cui subjecti erant, constituebantur: quum contra, secundum receptas ab antiquo regulas. Episcopi saltem per tres Episcopos ordinari deberent. Insuper Romani Pontifices, praesertim Leo Magnus *epist. 88. ad Episcopos Germaniae et Galliae scripta an. 444.* prohibet, ne Chorēpiscopi chrisma conficiant, et ipso chrismate signent frontes baptizatorum. In Pontificalibus Maronitarum apud Morinum p. 2. p. 415. habetur ritus ordinandi Chorēpiscopum, non sacramentali Ordinatione, sed caeremoniali quadam, eique simillima, qua Archipresbyteri, et Archidiaconi instituuntur, ac longe diversa ab Ordinatione, et consecratione Episcopi, quae describitur infra pag. 417: in aliis autem sive Occidentalium, sive Orientalium Codicibus, nunquam, aut certe perraro de Ordinatione Chorēpiscoporum fit sermo. Episcopos in pagis constitui vetant Canones, Laodicenus 57., Sardicensis 6., Toletani Concilii 12., canon 4. At Chorēpiscopi in pagis, villis, et oppidutis constituebantur: non erant itaque Episcopi. Patet insuper ex Concilio Hispanensi, Canone 7. severe increpante Agapium quemdam Cordubensem Episcopum, qui Chorēpiscopos delegare solebat ad Episcopalia munia obeunda, Sacramentum Confirmationis conferendum, Ecclesias consecrandas, etc. Id in posterum fieri prohibet Concilium, nec plus licere vult Chorēpiscopis, quam Presbyteris, rationemque reddit: quia Chorēpiscopi et Presbyteri juxta Canones unum sunt.

III. Inter has sententias verissima est media, tenens

Chorēpiscopos per se quidem fuisse Presbyteros, sed aliquando tamen per accidens Episcopali praeditos consecratione. Atque haec sententia principio maximam habet probabilitatem a numero et eruditione sapientissimorum virorum, qui eam propugnant. Sunt hi Bellarminus, *lib. 1. de Clericis cap. 17.*; Franciscus Hallier, *de sacris Ordinationibus sectio V. cap. 2.*; Petrus de Marca, *lib. 2. Concordiae cap. 15.*; Natalis Alexander, *in Append. diss. 44. saeculi 4.*; Carolus Dufresne, verbo Chorēpiscopus; Juenin, *dissert. IX. q. 2.*; Witasse, *in Appendice ad Diss. de Episcopis; art. 5.*; Druen; *lib. VIII. sect. ultima.* Atque ad hos pertinent canones omnes conciliorum quibus Chorēpiscopis cum venia Episcopi, Diaconos, et Presbyteros ordinare permittitur.

IV. Horum Chorēpiscoporum officium (1) erat, Clericis ruralibus praeesse, in ipsorum vitae rationem inquirere, de eaque ad Episcopum civitatis referre; nec non inferioribus officiis Ecclesiae idoneos homines diligere. Dimissorias etiam, sive, ut alias vocabantur, canonicas et pacificas epistolulas Clericis ruralibus, e dioecesi alia in aliam transferri cupientibus, dandi habebant potestatem. Privilēgium habebant sedendi ac suffragia ferendi in Conciliis ac Synodis: cuius rei adhuc nonnulla exempla in veterum Conciliorum actis supersunt. Sacrificium in opidana Ecclesia offerebant, praesentibus Episcopo et Presbytero urbis (quod ruralibus presbyteris non licebat). Heic autem animadvertisendum est, potestatem et privilegia Chorēpiscoporum pro ratione temporum et locorum fuisse diversa. Hinc IX. saeculo Chorēpiscoporum iurisdictio nullius pene momenti fuit, cum in solos extenderetur inferioris ordinis ministros. Saeculo XII. Chorēpiscopos apud Orientales omnino sublatos, testatur Balsamon. Apud Latinos saeculo X. sublati sunt, eorumque jura tum in Archipresbyteros, tum in Vicarios generales Episcopi transtulerunt.

(1) Selvaggi, *Antiquitatum Christianarum Institutiones.* Liber. I. cap. XV.

CAPUT XL.

De Canonicis

I. Olim Clerici omnes Canonici dicebantur, quod eorum nomina inserta essent canoni seu matricu'ae Ecclesiae, cuius redditibus alebantur. Ita in Synodo Laodicena *Canonici cantores* sunt Clerici ad psallendum ordinati. Et Basilius *Epistola 4. ad Amphilochium* apellet omnes, quorum nomina ecclesiastico catalogo inseripta erant. Neque aliter hanc vocem usurpavit S. Athanasius in *Vita S. Antonii* pag. 89. edit. Hoeschelii. Hinc non semel Clerici simul et Canonici dicuntur conjunctim. Progressu temporis Canonici erant Clerici, qui communem vitam agebant. Eorum (1) originem plerique statuunt post annum a Christo nato septingentesimum. Nonnulli primum in Oriente invectam fuisse, et postea in Occidente. Saeculo Christi quarto iuxta doctissimum Ludovicum Muratorium communem Clericorum vitam primus instituit Eusebius Vercellensis Episcopus. Nam Clerum suum ad instar Monachorum in unam atque eamdem domum aggregavit, omnibusque communem mensam fecit, eosdem sub certis regulis ad anterioris vitae disciplinam, atque ad omnium virtutum curriculum ita instruxit, ut Clerici ejus Ecclesiae Monachi, eorum vero aedes Monasterium plane viderentur. Statuendum ergo Canonicorum speciem primum in Italia sub Sancto Eusebio Vercellensi Episcopo apparuisse, videlicet conjunctim in Clero saeculari monasticam vivendi formam. Atque ex hujus Sanctissimi Antistitis fonte credendus est hausisse Sanctus Augustinus regularem illam morum ac vitae communis normam, quam is postea in Hipponensem Ecclesiam invexit, instituto Clericorum, hoc est Presbyterorum et Diaconorum Ecclesiae sue in-

(1) Muratori, *Dissertationi sopra le antichità Italiane*, diss. 62. tom. 3. part. 2. p. 20. edit. Romae 1755.

servientium, veluti Monasterio, sive Seminario. Cum iis semper S. Augustinus, Possidio teste in ejus vita, una domo, una mensa, sumptibusque communibus alebatur, et vestiebatur. Augustini exemplo plures in Africa Episcopi in episcopiis suis monasteria Clericorum in commune degentium instituerunt, teste Possidio. Exemplum S. Eusebii Vercellensis, Ambrosius Mediolanensis, et Martinus Turonensis sequuti sunt. Saeculo VIII. hanc eandem communis vitae formam inter Clericos sua dioeceseos instituit Crodogangus, celeberrimus ille Metensis Episcopus, eisque certas regulas tam ex Canonibus Conciliorum, quam ex institutis monasticis depromptas a Sinodis particularibus Aquisgranensi, et Francofurtensi confirmatas, praescripsit. Quo ex tempore in omnibus fere Galliarum Ecclesiis communis Clericorum vita in more posita est.

II. At saeculo X. exeunte, et XI. ineunte in omnibus paene Ecclesiis communis Clericorum vivendi regula jam defecerat. Hanc collapsam canonicam vitam instaurare adgressi sunt, Petrus Damiani in Italia, Ivo Carnotensis in Gallia, Ebertus Eboracensis in Aoglia, atque alii qui canonicum institutum monasticis etiam votis obligarunt. Ita his temporibus duo (1) Canonicorum ordines innovuerunt, Regularium et Saecularium. Canonici Regulares dicti sunt, qui bonis omnibus abrenunciantes, sub Praeposito communem vitam agebant. Saeculares vero, qui propriis et perpetuis praebendis donati, domi sue viventes, canonicum institutum, qua poterant diligentia observabant. Porro sensim Canonici Saeculares adeo invaluerunt, ut apud omnes fere Cathedrales Ecclesias obtinuerint, cuiusmodi coetus passim Capitula dicta sunt.

III. Canonicis ad saeculum reversis, quae ex communia vita proficiscebantur, immutata sunt, quaeque ex pristinis institutis superfuerunt; novam faciem induerunt. Inter caetera ecclesiastici proventus, qui antea Episcopo

(1) Molanus, *De Canonicis cap. XIV. et seqq.*

et Canonicis ex aequo communes erant, in duas partes abierunt; quarum altera Episcopo, altera Canonicis cessit. Hinc enata distinctio inter mensam Episcopi, et mensam Capituli. Capituli vero mensa in tot partes tributa est, quot capita Canonicorum; quae Praebendae dictae sunt. Vox praebenda (1), usurpata a Latinis pro annonis militaribus, a Plauto in Persa, Livio, lib. 2. belli secundi Punici, Agellio, lib. 45. cap. 4. et Ulpiano in lib. 49. D. de Testibus. Vide Carolum de Aquino Lexicon Militare verbo PRAEBENDA. Praebendae in rebus ecclesiasticis dictae fuerunt cibi ac potus portiones diurnae, quae Monachis, Canonicis, et aliis quibusvis dabantur ac præbebantur; uti patet ex S. Hugone Abate Cluniensi in *Epistola ad Alphonsum Regem Hispaniae*; ex actis Murensis Monasterii pag. 43.; ex Vita B. Mariani Abbatis Ratisponensis n. 30., et ex Concilio Biterrensi an. 1233. c. 24. etc. Praebendae nomen demum mansit Canonicorum et aliorum Clericorum beneficiis. Dimissa enim vita communis Clericorum, redditus, commoda, ac provenitus, atque adeo ipsa praedia Ecclesiae, diviserunt in portiones, quas Praebendas appellarent. Canonicorum officia alia sunt cum reliquis Clericis communia, alia ipsis peculiaria. Canonicis peculiaria sunt, ordinis praebendae suae addicti defungi ministerio, et divinum officium in Choro, quotidie vel alternis hebdomadis persolvere, et quidem per se, non per substitutos. De residentia et juribus Canonicorum vide Canonistas.

CAPUT XLI.

De Dignitatibus Capitulorum.

I. Stante Canonicorum communi vita (2), totius Capituli proprii et intimi Superiores Praepositi fuerunt. In monasteriis Benedictinorum proxime post Abbatem in

(1) Ducange, *Glossarium mediae et insimae Latinitatis* v. *Praebenda*.
(2) Molanus, *De Canonicis*, Liber secundus caput IV. et seqq.

Monachos potestatem Praepositus obtinuit, qui curam etiam habebat temporalium. Ad exemplum vitae monasticae instituta vita canonica, etiam Praepositos habuit suos, qui in monasteriis cathedralibus sub Episcopis, in Collegiatis vero per se et internam Canonicorum curam habuerunt, et temporalia procurarunt. Ita amplissimam habebat Praepositus potestatem, atque ita non alius, quam Presbyter, et qui prudentia et merito virtutum florebat, eo munere donabatur. Multa leguntur in Corpore Juris Canonici, et in Ecclesiarum Archivis, tum rescripta, tum constitutiones, in quibus primo loco Praepositus nominatur, deinde Decanus totumque Capitulum. Relicta communi vita, bonisque inter Canonicos tributis, Praepositi etiam officium in aliquibus Ecclesiis desit.

II. Notissimum est ex historiis et regulis Patrum, olim suis in plerisque Monachorum Congregationibus, praeter Abbatem et Praepositem, varios Decanos, qui singuli sub sua cura habebant decem Monachos. Cum vero Canonicis in communi viventes disciplinam monasticam in plurimis aemularentur, etiam ad imitationem Monachorum Decanos constituerunt; quare et in plerisque Hispaniarum Ecclesiis Cathedralibus Decani olim vocabantur *Priores*, teste Innocentio III. Lib. 1. Epist. 77. Quum vero Praepositi, causa temporalis administrationis, saepe a monasteriis abessent, interior cura ad Decanos translata fuit.

III. Vigente communi Clericorum vita, haud raro a parentibus pueri Episcopis offerebantur, ut iisdem ducibus, ac magistris paullatim ad vitam clericalem instituerentur. Jam vero Episcopo gravioribus Ecclesiae negotiis distento, ex ipsis in communi degentibus clericis probatissimus aliquis seligebatur, qui pueros et adolescentes bonis moribus, vitaeque sanctitate erudiret. Porro hujusmodi vivendi ratione exoleta, quum Scholae Cathedralibus, et Collegiatis adnexae adhuc permanerent, hinc mos quoque perduravit, ut unus e Clero earumdem curam ageret, qui Scholasticus, et interdum Scholarchus appellabatur. Ejusmodi munus, quod olim simplex erat

officium, sensim in Beneficium abiit; quinimmo in quibusdam Ecclesiis ad dignitatis gradum erectum fuit.

IV. Cantoris autem, qui et interdum dicebatur Prae-centor, officium erat, Choro praesesse, ut ibidem Cano-nicos ad divina dirigeret officia. In signum hujus potestatis in quibusdam Ecclesiis Cantor in praecipuis festi-vitatibus utebatur baculo argenteo, quem baculum can-toralem vocabant. Missum facio Cellerarium, cuius men-tio fit in Charta Dedicationis Abbatiae Vindocinensis ab Archiepiscopo Turonensi anno 1040. In Decretali, *Dilecto, De Praebendis, et Dignitatibus*, mentio habetur Cel-lerarii Ecclesiae Cathedralis Tricassinae.

V. Concilium Laferanense IV. sub Innocentio III. duo nova officia constituit, scilicet Theologum, et Poenitentiarium. Ac primo sanxit, ut unaquaeque Metropolitanana Ecclesia Theologum haberet, qui Sacerdotes, aliosque Clericos Sacras Scripturas doceret. Hoc saluberrimum decretum Concilium Tridentinum extendit, et non so-lum in Metropolitanis, sed in Cathedralibus, ac etiam Collegiatis Ecclesiis in insigni aliquo oppido existentibus, Theologum institui jussit. Ad Canonicum Theolo-gum proxime accedit Poenitentarius, qui excipiendu-m confessionum in Ecclesia Cathedrali ordinaria po-testate fruitur.

CAPUT XLII.

De Archipresbyteris.

I. Archipresbyteri seu Protopresbyteri (1) sunt Presby-terorum principes, ut ipsa vox ostendit. Primus qui Archipresbyterorum meminerit, fortasse Hieronymus est, qui *Epistola ad Rusticum: Singuli, inquit, Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri.* At vero post Hierony-mum Archipresbyterorum crebra injicitur mentio apud

(1) Selvaggi, *Antiquitatum Christianarum Institutiones*. Lib. I. part. II. § III.

Socratem, Sozomenum aliosque. Archipresbyteri digni-tas antiquitus in Ecclesia num pro aetate, et antiquitate ordinationis, an vero pro personarum merito delata sit, quaestio est inter eruditos. Porro non eadem haec in re videtur fuisse Graecae et Latinae Ecclesiae disciplina. Superest nunc ut quae monumenta Ecclesiastica de Archipresbyterorum munis et officiis nos docent, exponamus. Concilium Aquisgranense II. c. 4. Archipresby-te-ros et Archi-Diaconos vocat Episcoporum Ministros. Concilium Carthaginense IX. docet eos curam et admi-nistrationem gessisse viduarum, pupillorum, et peregrinorum. Archipresbyteri quoque potestati tributum est animadvertere in Presbyteros, Diaconos, ceterosque cle-ricos, si quid in ecclesiasticos canones committerent. Clero tamquam morum rector preeerat: curam porro peculiarem habebat eorum qui publicam poenitentiam agebant. Archipresbyteri cura erat providere, ne Judices saeculares, parochias, aut monasteria visitarent, aut ali-quiid quoconque intuitu in iis praesumerent. Ita Conci-lium Cabilonense II. can. XI. Traclu temporis, aucto si-delium numero, Archipresbyteri rurales etiam instituti sunt, ut fidelium et Parochorum vitae in villis invigila-rent. Eiusmodi Archipresbyteri saeculo VI. primum emerserunt; eorum enim prima occurrit mentio in Con-cilio Turonensi II. an. 567., Altissiodorensi an. 578., aliisque. Saeculo VII. plurimorum Archipresbyterorum per agros dioecesis constitutorum meminit Gregorius Tu-onensis, *De Gloria Confessorum* c. 5.

II. Dicti quoque fuerunt Decani, quod decem Parochis plerumque preeponebantur, eorumque districtus decaniae audierunt, itemque plebani a plebis, seu plurium pa-roeciarum tractibus, quibus invigilabant. At vero heic notandum occurrit, Archipresbyterum urbanum, sive Presbyteris civitatis Praepositum, semper unum fuisse: quum ex adverso Archipresbyteri rurales plures inter-dum fuerint, prout magis minusve Dioeceses paterent. Archipresbyterorum Ruralium munia quod spectat, pree-cipua haec fuerunt. 1.º Parochias sibi subjectas frequen-